Page No.

Date / /

जिल्हा परिषद

राज्यसरकारने 27 जुन 1960 मध्ये तत्कालीन महसूलमंत्री वसंतराव नाईक यांच्या अध्यक्षतेखाली पंचायतराजचा अभ्यास करण्यासाठी पं समिती स्थापन केली या समितीच्या शिफारशीनुसार 1 मे 1962 रोजी महाराष्ट्रात पंचायतराजची स्थापना झाली करण्यात आली त्यानुसार महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनीयम 1961 हा कायदा तयार करून यातील कलम 6 नुसार जिल्हा परिषद स्थापन करण्याची तरतूद करण्यात आली यानुसार महाराष्ट्रात 1 मे 1962 मध्ये एकूण जिल्हे 26 असले तरी 25 जिल्ह्यात जिल्हा परिषद स्थापन करण्यात आली बृहन्मुंबई या जिल्हास जिल्हा परिषद नव्हती तर आज महाराष्ट्रात 36 जिल्हे असले तरी 34 जिल्ह्यात जिल्हा परिषद स्थापन करण्यात आली आहे मुंबई शहर व मुंबई उपनगर या दोन जिल्ह्यासाठी जिल्हापरिषद उपलब्ध नाही.

128 Sub.

जे. पुणे.

पार्श्वभूमी

75 (Now)
(85 सदस्य)

महाराष्ट्रात सर्वात मोठी जिल्हा परिषद → अहमदनगर

महाराष्ट्रात सर्वात लहान जिल्हा परिषद → ठाणे (4)

(50 → सदस्य) Now)
(55 सदस्यीय) Z.P { पालघर, सिंधुदुर्ग, हिंगोली }

50 ते 75 - सदस्य संख्या

महाराष्ट्रात 1991 ते 1995 च्या काळात जिल्हा परिषद अर्थ अध्यक्षाचा दर्जा उपमंत्री तर 1995 ते ~~2020~~ 2023 च्या काळात जि. परिषद अध्यक्षाचा दर्जा राज्यमंत्रीचा असेल.

जिल्हा परिषदेचा कार्यकारी प्रमुख (2) → 1) ZP अध्यक्ष
2) मुख्य कार्यकारी अधिकारी
↳ प्रशासकीय प्रमुख

Page No.
Date

* प्रशासकीय प्रमुख :- मुख्य कार्यकारी अधिकारी
सचिव :- उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी
* राज्य सरकारची कान, नाक, डोळे, त्वचा व पंचेंद्रिये म्हणून ZP ओळखले जाते
* जिल्हा परिषद 129 विषयावर कार्य करते
जिल्हा परिषद वेगवेगळ्या राज्या वेगवेगळ्या नावाने ओळखली जाते.

* जिल्हा परिषद नाव → राज्य
1) महाकामर → आसाम
2) जिल्हा विकास परिषद → तमिळनाडू, कर्नाटक
3) जिल्हा परिषद → सर्व राज्ये

* रचना :- महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम 1961
कलम 9 :- प्रत्येक जिल्ह्यासाठी एक जिल्हा परिषद असेल जि. परिषद स्थापन करण्याचा अधिकार राज्यसरकार.
जि. परिषदेचा 1 सदस्य 40 हजार लोकसंख्येला निवडून दिला जातो.

* जिल्हा परिषद निवडणुका व आरक्षण

ZP निवडणुका जाहिर → राज्य निवडणूक आयोग
मतदान यादीत प्रभाग व प्रभागानुसार
आरक्षण → जिल्हा अधिकारी देतो.
उमेदवाराचे वय → 21 वर्षे
Deposite सर्वसाधारण → 5,000/-
मागासवर्गीयासाठी → 7500/-
परत मिळवण्यासाठी 1/6 मते असणे अपेक्षित

Shrikrupa

Page No.______
Date __/__/__

* खर्चमर्यादा – 5 लाख
12 Sept 2001 शासननिर्णय उमेदवारास 2 पेक्षा जास्त अपत्य नसावे 2 उमेदवाराचे कोणत्या जिल्ह्याचा मतदान यादीत नाव असावे

* आरक्षण :- अनुसूचित जाती जमातीसाठी ~~10~~ लोकसंख्येच्या प्रमाणात इतर मागासवर्गीय महिलांना 27% महिलांना 50%
व एकूण जागेच्या महिलाना 50% जिल्हा परिषद पद आरक्षित असताना उपाध्यक्ष पद आरक्षित नसते.
जिल्हा परिषद आध्यक्ष उपाध्यक्षाची निवड सदस्या जिल्हाधिकारी सदस्याकडून प्रौढ व मतदान पद्धतीद्वारा निवड करून होतो

अजा-लो:
OBC -27%
महि -50%

कार्यकाल (ZP)
– पहिल्या बैठकीपासून सर्वसाधारण 5 वर्षे
सदस्याच्या पहिल्या बैठकीपासून 5 वर्षे
आध्यक्ष उपाध्यक्ष → 2.5 वर्षे / (30 महिने)
46 ची 42 वी घ.दु 5 वरून 6 वर्षे
76 ची 44 वी घ दु 6 वरून 5 वर्षे

* राजीनामा सदस्य ~~जिल्हा~~ → जिल्हापरिषद अध्यक्ष
55-85 जिल्हापरिषद अध्यक्ष उपाध्यक्ष → विभागीय आयुक्ताकडे
सदस्य कमीत कमी 55 जास्तीत जास्त 85 सदस्य
संख्या

* वेतन भत्ते ZP अध्यक्ष → 20,000L प्रतिमहा
↓ ZP उपाध्यक्ष → 16000L
राज्याच्या ZP समिती सभापती – 12000L
संचित निधीतून ZP सदस्य बैठक भत्ते – 1200

Page No.____
Date __/__/__

DYCEO

* अंदाजपत्रक :- जिल्हा परिषदेचा अंदाजपत्रक प्रत्येक वर्षी 31 मार्च पूर्वी DYCEO उपमुख्यकार्यकारी तयार करून स्थायी समितीकडे सादर करतो मुख्य कार्यकारी अधिकारी स्वाक्षरी करून अंतिम मान्यतेसाठी राज्यशासनाकडे सादर करतात
- कार्यालयीन तपासणी → ZP विभागीय आयुक्त
- हिशोब तपासणी → महालेखापाल राज्यसरकार

* जिल्हा परिषद सभा कलम 111

सभा बोलवणे अध्यक्ष स्थान स्विकारले . अध्यक्ष सभांची पूर्व सूचना / देणे, अहवाल लेखन करणे, नियोजन करणे

उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी
एका वर्षात 4 सभा (3 महिन्यात एक)
1/5 सदस्यांनी मागणी केल्यास विशेष सभा बोलवतात
गणसंख्या - विशेष 1/2 साधारण 1/3 उपस्थित सदस्य नसतील तर 1/2 (अर्धा) तास वाट पाहून सभा बरखास्त.

अध्यक्ष / उपाध्यक्ष
उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी निलंबित
विभागीय आयुक्त सभा बोलावतो.

Shrikrupa

Page No.

Date / /

जिल्हापरिषदेच्या समित्या (कलम 78)

	समिती	अध्यक्ष	सचिव	सदस्य संख्या	अधिनियम कलम (1961)
1)	स्थायीसमिती	जि.प अध्यक्ष ①	DYCEO	13/15	79
2)	जलव्यवस्थापन	जि.प अध्यक्ष	Apper DYCEO	16	79(A)
3)	कृषी समिती	सभापती ③	जि. ~~स.~~ कृषी अधिकारी	10	80
4)	समाजकल्याण	सभापती	जि.स.क अधिकारी	11	83
5)	बांधकाम समिती	सभापती	सभापती	8	80
6)	शिक्षण समिती	जि.प उपाध्यक्ष ②	शिक्षण अधिकारी	8	80
7)	वित्त समिती	जि.प उपाध्यक्ष	मुख्यलेखापाल	8	80
8)	पशुसंवर्धन	सभापती	जि.प. दुग्ध अधिकारी	8	80
9)	महिला व बालविकास	उपसभापती / सभापती	महिला व बालविकास अधिकारी	8	80

3 4 5 8 9 सभापती

Shrikrupa

जिल्हा परिषद कार्ये (कलम 100)

1) प्रत्येक गावात आरोग्यकेंद्र स्थापन करणे तेथे अधिकारी कर्मचाऱ्यांची नेमणूक करून जनतेला आरोग्य सेवा पु

2) प्रत्येक गावात प्राथमिक शाळेची निर्मिती करून इमारतीची सोय व शिक्षकांची नेमणूक करणे.

3) शेतकऱ्यांना सर्व कृषीविषयक सुविधा मिळवून देणे, शेततळे, जवाहर योजना, ठिबकसिंचन, तुषार सिंचन शेतीसाठी उपसणार विविध अवजारे मिळवून देणे.

प्रत्येक ग्रामपंचायतीला पाईपलाईन, घरकुल, बांधकाम, शौचालय बांधकाम मिळवून देणे.

जिल्हा परिषद बरखास्त

- गैरवर्तन
- भ्रष्टाचार
- दफ्तर दिरंगाई

मुख्य कार्यकारी अधिकारी

Page No.

Date / /

मुख्य कार्यकारी अधिकारी (CEO)

पदाची निर्मिती - 1952 C.D.P. Common Development Programme.

महा. जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम 1961 कलम 94 नुसार

प्रत्येक जिल्हा परिषदला एक CEO असेल आणि त्याला मदत करण्यासाठी 1 किंवा 2 Dy CEO असतील

हा ग्रामविकास मंत्रालय - वर्ग 1 चा अधिकारी

जिल्हापरिषदेचा कार्यकारी व प्रशासकीय प्रमुख → CEO.

निवड - UPSC - 50%.

Dy CEO - 50% बढती

नेमणूक - राज्यपाल (राष्ट्रपतीचा स्वाक्षरीनुसार)

नियंत्रण - ① जवळचे - D.O विभागीय आयुक्त

② दुरचे - ग्राम मंत्रालयाचा सचिव

बढती - जिल्हाधिकारी पदवी

बडतर्फ / राजीनामा - राष्ट्रपती (राज्यपालाची स्वाक्षरी)

वेतन - 1 लाख + भत्ते (राज्याच्या संचित निधीतून)

कार्ये (कलम 95 नुसार)

1) जिल्हापरिषदेचा प्रशासकीय प्रमुख म्हणून विविध भूमिका पार पाडणे
2) जिल्हापरिषदेमध्ये वर्ग 3 आणि 4 कर्मचाऱ्यांची नेमणूक
3) जिल्हा परिषद व राज्यसरकारला जोडणारा दुवा
4) जिल्हापरिषद मध्ये वर्ग 1 व 2 अधिकाऱ्यांची हंगामी नेमणूक
5) जिल्हापरिषदेला आलेला अनुदान व निधी त्याच कामासाठी वाटप झाले का याची शहानिशा करणे.
6) DyCEO व BDO यांच्यावर जवळचे नियंत्रण ठेवणूक किरकोळ रजा मंजूर करणे.

Page No.
Date / /

7) प्रत्येक गावातील व ग्रामसेवकाची नेमणूक त्याची बदली, बढती, बडतर्फ व राजीनामा स्वीकारून मंजूर करणे
8) जिल्हापरिषद समिती सभापतींना मार्गदर्शन करणे
9) जिल्हापरिषदेमध्ये वर्ग 3 ते 4 अधिकारी व कर्मचारी यांचा गोपनीय अहवाल तयार करून जिल्हापरिषद अध्यक्षाकडे सादर करणे.
10) DyCEO ने पाठवलेल्या अंदाजपत्रक मान्यता देऊन राज्यशासनाकडे सादर करणे.

उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (Dy CEO)

Deputy chief Executive officer

Page No. ______ Date __/__/__

महाराष्ट्र जिल्हापरिषद पंचायत समिती अधिनियम 1961
कुलम 94 नुसार
ग्राम विकास मंत्रालय - वर्ग 1 चा अधिकारी
हा जिल्हा परिषदेचा सचिव चिटणीस व सेक्रेटरी
गट विकास आणि मुख्य कार्यकारी यांना जोडणारा दुवा

निवड :- MPSC - 50%
BDO बढती - 50%

नेमणूक - राज्यपाल

नियंत्रण - जवळचे - CEO
दुरचे - D.O

रजा - किरकोळ - CEO
अर्जित - D.O

बढती - मुख्य कार्यकारी अधिकारी

बडतर्फ & राजीनामा - राज्यपाल

वेतन - 70,000/- भत्ते (राज्याच्या संचित निधीतून)

कार्ये (कलम 95 नुसार)

1) जिल्हा परिषदेचा सचिव म्हणून आर्थिक व्यवहार सांभाळणे
2) जिल्हा परिषदेचा अंदाजपत्रक तयार करून स्थायी समिती जिल्हा परिषदेकडे ~~परिषदेकडे~~ सादर करणे
3) जिल्हा परिषद सभांची पुर्वसुचना अहवाल करणे.
4) शासनाचा निधी व अनुदान त्याच कामासाठी वाटप करणे.
5) जि प समिती सभापतींना मार्गदर्शन करणे
6) जि. प अध्यक्ष व CEO यांना विचारलेल्या वेळोवेळी माहिती देणे.

Shrikrupa

जिल्हाधिकारी / जिल्हादंडाधिकारी / collector

Page No. ____

Date __ / __ / __

जनक : वॉरेन हेस्टिंग्ज
महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम 1966
कलम 7 (1) नुसार
प्रत्येक जिल्ह्याला एक जिल्हाधिकारी असतो व त्याला
करण्यासाठी 1/2 उपजिल्हाधिकारी असतात
महसूल मंत्रालय वर्ग 1 चा अधिकारी
जिल्ह्याचा प्रथम नागरिक
जिल्ह्याचा प्रशासकीय प्रमुख
जिल्ह्याचा प्रथम निवडणूक अधिकारी
जिल्हा रोजगार हमी योजनेचा सचिव
जिल्हा रस्ते वाहतूक बांधकाम समितीचा अध्यक्ष
जिल्हा नियोजन मंडळ समितीचा अध्यक्ष
जिल्हा सरपंच संघटनेचा अध्यक्ष
जिल्हा ग्रामसभेचा सचिव
जिल्हा पाणीपुरवठा / नियंत्रण समितीचा ~~अध~~ अध्यक्ष

निवड - UPSC - 50%
Dy collector - 50%
नेमणूक - राज्यपाल (राष्ट्रपतीच्या स्वाक्षरीने)
नियंत्रण - जवळचे D.O.
दुसरे महसूल मंत्रालयाचा सचिव
रजा - किरकोळ - D.O.
अर्जित - महसूल मंत्रालयाचा सचिव
बढती - D.O / मनपा आयुक्त
बडतर्फ - राज्यपाल
राजीनामा - राष्ट्रपती
वेतनभत्ते - 100 000.

Page No.________
Date __/__/__

कार्ये

- जिल्ह्यात शांतता सुव्यवस्था ठेवण्याची प्रथम जबाबदारी
- जिल्ह्यात कलम 144 लागू करणे
- जिल्ह्यात प्रशासन व राज्य प्रशासन जोडणारा दुवा म्हणून काम करणे
- मोर्चा काढणे, जंयती, पुण्यतिथी साजरी करण्यास परवानगी देणे.
- प्रत्येक गावात एका तलाठ्याची नेमणूक करणे

6) जिल्ह्यातील दुष्काळ, पुरस्थिती, भुकंप याची माहिती राज्य सरकारला पुरवणे
7) जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांनी पीक कर्जाचे वाटप करणे
8) पंचायत समिती, सभापती उपसभापती जि.प अध्यक्ष
9 उपाध्यक्ष नगरपालिका नगरअध्यक्ष व उपनगरअध्यक्ष महापौर यांची निवड करून नेमणूक करणे.
9) जिल्ह्यातील आमदार, खासदार मंत्री यांचे दौरे निश्चित करून
10) DC व तहसीलदार - जवळचे नियत्रंण किरकोळ रजा मंजुर
11) SP ला हवेतील गोळी ~~बार~~ बारचा आदेश देणे.
12) एका गावात एकापेक्षा जास्त कोतवालाची नेमणूक करणे
13) गावातील 18 वर्षीय मुला-मुलींना मतदान ओळखपत्राचे वाटप करणे.

Shrikrupa